

Posudek oponenta na disertační práci:
„Podnikové kombinace – komparační analýza“
Autor disertační práce: Ing. Jiří Pelák

1. Téma práce a její základní cíle

Cíle práce definuje autor v úvodu takto:

- Disertační práce se zabývá prozkoumáváním metod vykazování fúzí ve světě s navazující analýzou stavu v České republice.
- Práce je psána ve třech rovinách:
 - V rovině teoretické – zkoumá myšlenky a koncepty, které lze nalézt za nejrůznějšími metodami, které se ve 20. století používaly v rozvinutých zemích.
 - V rovině legislativní – práce zkoumá přístup k problému účetnictví z legislativního pohledu, tj. zejména jaké vlivy působí na schvalovací procesy legislativy, která upravuje účetnictví fúzí a zejména podnikových kombinací, jak se výkaznictví přizpůsobuje jiným právním předpisům, jaké jsou mezi nimi vztahy a zákonitosti a jaká je pevnost a nevyhnutelnost takových vztahů.
 - V rovině praktické – výkaznictví fúzí musí být zejména z pohledu praktika užitečné, interpretovatelné a srozumitelné, konzistentní a v neposlední řadě přiměřeně náročné

Každopádně je nutno přivítat, že se Ing. Pelák pustil do tématu, které je na jedné straně velmi důležité, na straně druhé autory, zejména v naší literatuře, zpracované jen v omezeném rozsahu. Je třeba si uvědomit, že s těmito transakcemi jsou spojeny často obrovské hodnoty a účetní pravidla zde mají značný vliv na ekonomické rozhodování. Jinak řečeno, účetní pravidla také mohou ovlivnit rozhodování ekonomických subjektů i méně racionálním způsobem.

Velmi pozitivní je skutečnost, že si autor – což není obvyklé - uvědomuje, že pravidla hry v reálném světě nejsou dána jen obecnou, vědecky nahlíženou racionitou. Naopak tato racionality je často spíše v pozadí a dominující úlohu má silové pole reálných zájmů. Ekonomické disciplíny by měly, podobně jako disciplíny jiné, usilovat o zobrazení skutečné reality, nikoliv vysněného světa logických dedukcí odvozených za pracovními stoly akademiků. V tom, že si uvedený moment autor zřejmě uvědomuje, vidím důležitý pokrok metodický a tím i významný přínos práce.

2. Obsah práce

První část je věnována úvodním poznámkám a následující analýze teoretických konceptů s důrazem na dvě základní metody účtování, tj. metody koupě a metody spojení podílů. Autor ukazuje, že každá z těchto metod je vhodná pro jiný typ podnikových kombinací. Je třeba poznamenat, že z celého spektra kombinací se práce soustřeďuje především na fúze.

Přínos práce je možno spatřovat již na prvních stránkách, kde autor usiluje o překonání jistého pojmového zmatku vznikajícího v důsledku malé provázanosti legislativních procesů a akademické či jiné odborné sféry v této oblasti. Názorným příkladem je pojem podnik, který je v práci chápán spíše duálně, než jako pouhý objekt transakcí. Pokus o širší charakteristiku podniku na straně tří práce je tedy zcela namístě. Pouze se domnívám, že akcionář není tak úplně vlastníkem – viz. pozn. na str.3 práce.

Podobný problém je s tím, jaký pojem by měl být zastřešující pro celou oblast „transakcí s podniky“. Někteří významní právní odborníci se snažili v devadesátých letech o prosazení termínů spojování a propojování podniku. Lze jen souhlasit s názorem autora, že z angličtiny převzatý termín podnikové kombinace bude asi nejvhodnějším řešením, byť také nezahrnuje vše.

Velkou důležitost přikládám rozboru pojmů přeměny společnosti a podnikové kombinace a jejich vzájemných vztahů. Autor zde klade důraz na jednu podstatnou myšlenku a tou je nutnost odlišovat právní a ekonomická hlediska. S názory zde uvedenými lze v zásadě souhlasit a mohu jenom doporučit, aby se jim dostalo co nejširší publicity. Samozřejmě i zde nalézám tvrzení, která mohou být předmětem diskuse. Například závislé společnosti se nemusí (podle mého názoru) tak zcela chovat jako jediná společnost, ale je možno tvrdit, že se tak chovají převážně (str.7).

Zajímavým problémem je takzvaný negativní goodwill. Podle mého názoru nelze jeho existenci považovat tak zcela za nesmysl, jak tvrdí některé účetní koncepce. K tomuto problému se však bude vhodné vrátit při obhajobě. Autor se k této otázce vrací v další části práce.

Kapitola věnovaná pooling of interest již na počátku názorně ukazuje, jak hluboce autor promýšlel většinu zkoumaných problémů. Není například zdaleka obvyklé důkladněji zkoumat rozdíly mezi základními pojmy v této oblasti. Následně jsou pak analyzovány hlavní problémy této metody. Se zde uvedeným názorem na souvislost synergií s nevykazováním goodwillu však tak zcela nesouhlasím (str.24). Neškodilo by také uvést v této části hlavní problémy této metody, které měly za následek, že její používání není v řadě zemí povoleno.

Následující kapitola se zabývá zajímavým srovnáním poolu a akvizice a ukazuje dopady účetní metody kombinace na různé ukazatele výnosnosti v rámci finanční analýzy.

Druhá souhrnná část práce je věnována srovnávací analýze. Nejprve jsou popisovány metody podnikových kombinací v Německu, USA a Mezinárodních standardech účetního výkaznictví. Z hlediska českých poměrů je podle mého názoru významná analýza vývoje v sousedním Německu. Srovnáme-li uvedené s hlavním obsahem kapitoly týkající se poměrů v USA, je patrný metodický rozdíl ve prospěch Američanů. Kapitola obsahuje řadu informací a postřehů, které považuji za přínosné. Domnívám se však, že komparativní analýza by neměla být zaměřena především na popis, ale měla obsahovat i více hodnotících soudů. Jako příklad, kdy tomu tak je, lze uvést krátkou, ale velmi výstižnou diskusi k odpisům goodwillu na str. 87+88. S názorem autora zde vysloveným plně souhlasím.

Třetí souhrnná část práce je věnována použití zahraničních přístupů na české účetnictví fúzí. Již na počátku lze jen přivítat základní charakteristiku českého účetnictví ve zkoumané oblasti. Například fúze jsou skutečně jen formou koupě podniku, jak autor uvádí v souladu s převládajícími zahraničními názory (str.93). Zákon o účetnictví opravdu rezignoval na vlastní přístup k oceňování fúzi. Domnívám se, že rozhodující orgány skutečně nahlízejí účetní problémy kombinací jako ryze technickou záležitost, v podstatě tak, jak to bylo dříve obvyklé.

K následující diskusi na str.93 lze poznamenat, že sice české účetnictví je založeno ze značné části na konceptu historických cen. Nicméně je otázkou, zda má v této poloze dále setrvávat.

Rovněž v této kapitole by neškodilo, kdyby autor nejen uváděl možná řešení (str.94), ale zároveň doplnil i vlastní doporučení. Podle mého názoru by nejlepším budoucím řešením bylo i v českém účetnictví více prosazovat přechod k reálnému ocenění, i když ani toto řešení není prosto velkých problémů.

Třetí část je vhodně doplněna jednoduchými příklady, které ilustrují základní myšlenku – české účetní předpisy ve zkoumané oblasti výrazně podporují kreativní účetnictví (str.101).

Na závěr si autor položil otázku, za jakých podmínek může být fúze zaúčtována stejně podle IFRS 3 a podle českého účetnictví, a hledá odpověď na tuto otázku (str.103). Prioritní je zde otázka srovnatelnosti. Vyhovuje však srovnatelné řešení dostatečně například pohledu finančních analytiků? Je tedy přechod k IFRS 3 alespoň u velkých společností skutečně nejlepším dosažitelným řešením, jak autor ke konci práce naznačuje?

V závěru práce autor oprávněně konstatuje, že se česká odborná veřejnost naučila s daným, byť neuspokojivým stavem žít. Jenže česká společnost ve své podstatné části prokázala schopnost přizpůsobit se téměř čemukoliv.

3. Způsob zpracování

Celý text je zpracován **na dobré odborné úrovni** a je v rozsáhlé míře prokládán vhodně zvolenými odvolávkami na odborné prameny. Práce je důkazem, že autor se zvolenou problematikou dlouhodobě zabývá a že ji ovládá na velmi dobré úrovni. V některých partiích jsem postrádal, jak již bylo řečeno, větší podíl kritických postřehů, vlastních stanovisek a doporučení založených na autorově příklonu k určitému konceptu. Tyto poznámky však z mého pohledu nic nemění na faktu, že Ing. Pelák dosáhl ve svém oboru v rámci České republiky vynikající úroveň.

Text je psán přehledně, srozumitelně, stylem autora, který se odbornými problémy zabývá dlouhé období, má přehled o situaci v zahraničí i o jejím vývoji a snaží se přispět k jejich řešení.

4. Dílčí připomínky, poznámky a otázky:

- a) Graf str. 15: Podle mého názoru se však v tomto případě jedná o ocenění aktiv na úrovni stávajícího využití, tedy nikoliv na základě cen na dostupném trhu. Potom negativní goodwill skutečně nevzniká.
- b) Dále je ke grafu na str.15 nutno uvést známý fakt, že fair value není jednoznačný pojem.
- c) Nesouhlasím s tím, že market value automaticky předpokládá 100% využití kapacit – str.15.
- d) Některé věty nejsou zřejmě úplné – např. str.18, věta: „Na rozdíl od Evropy....“. Autorovi unikly některé další formální nedostatky v textu.
- e) IFRS 3 – „ačkoliv se připouští více druhů podnikání, unifikuje se záměrně metoda jejich účtování“ ...str. 86. Osobně v tomto přístupu vidím spíše správnou cestu.

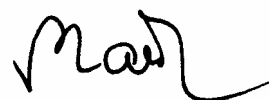
f) Otázky do diskuse při obhajobě:

- a. Zvláštním problémem je přecenění v rámci přeměn i kombinací. V práci se autor například zmiňuje o tom, že „IASB celkem tvrdě prosazuje koncept oceňování v reálných hodnotách...“ (str.90). Autor by se měl k této otázce vyslovit při obhajobě.
- b. Lze skutečně IFRS 3 považovat za již uspokojivé řešení problémů? Zkoušel autor udělat stejné propočty jako jsou od str.96 i pro IFRS 3?

Závěry:

Předložená disertační práce podle mého názoru, přes některé uvedené drobné připomínky, má velmi dobrou úroveň a jednoznačně prokazuje, že Ing. Jiří Pelák má velmi dobré znalosti zkoumaných problémů, zvládá metody vědecké práce a je také schopen formulovat závěry užitečné pro praxi. Proto navrhuji, aby Fakulta financí a účetnictví přijala předloženou práci jako práci disertační a po úspěšném projednání na vědecké radě doporučuji, aby

Ing. Jiřímu Pelákovi byla udělena doktorská hodnost – PhD.

Prof. Miloš Mařík

17. 9. 2006